

FÉJA GÉZA (1900—1978)

Féja Géza halálával egy neves író, publicista és érdemes rétor távozott el az élők sorából. Írói pályájának legjelesebb szakasza a falukutatók vihart keltő kibontakozásának idejére esik, amikor az írók az agrárproletariátus felé fordultak azzal a mélyről jövő indítással, hogy őszintén feltárják, milyen nyomorúságban él a nép a feudokapitalista Magyarország beláthatatlan kiterjedésű nagybirtokain.

Olyan volt Féja Gézaék útja valóban, mint „Magyarország felfedezése”, ahogy Sárközi György ezt a sorozatot elnevezte. A nagy nyitány már megvolt hozzá. 1936-ban Illyés Gyula *Puszták népe* c. szociográfiája egyszerre ezer és ezer arcot fordított a hercegi, grófi, bárói uradalmak felé: de már nem a pusztuló vetést összeomolva sirató, hanem az ocsúdo parasztság felé.

„Egy nemzedék indult útnak, hogy felfedezze és leleplezze a magyar valóságot, melyet eddig gondosan eltakargattak előlünk — írta Féja Géza művészi értékű szociográfiájának előszavában. — Az út eredménye ez a könyvsorozat, amely a magyarság teljes arcát mutatja fel a szociográfiai szétoldódás korában.”

„Mikor e sorozat tervét szerkesztője elem tette s megkérdezett, hogy melyik tájhoz ragaszkodom, gondolkodás nélkül mutattam a déli Tiszavidékre, a Tiszántúl s egyben Magyarország »viharsarkára«, ahol az elmék és a szívek sohasem tudtak belenyugodni a meglévőbe, a megvalósult Magyarországba.”

A *Viharsarok* nagyon viharos visszhangot keltett nemcsak a Tiszavidéken és Tiszántúlon, s nem csupán Magyarországon, hanem Európa szerte is. Elasztó ereje eljutott Szabadkára is, ahol egy — a falukutatókhoz hasonló — nemzedék vívta harcát egy nagy kiterjedésű mezővárosban, s annak messzire futó tanyavilágában a haladást fékezők, a múltba feledkezők és a múlt népre nehezedeő keserveit embertelen módon meghosszabbítani akarók ellen.

Akik itt nálunk a csöndbe feledkezett kisvárosok, az elhagyott falvak és a tanyavilág úttalan utait járták éppúgy, mint a Tiszavidéken a Viharsarok kutatója, bátor vállalkozásuk és kemény munkájuk híret elvitte a Híd nem csupán az egész országba, hanem az egész Dunavölgyébe, s azon túl Párizsig, Londonig, és áthallatszott Amerikáig... Féja Géza ezekben az években figyelt föl a szabadkai fiatalok mozgalmára és megteremtette velük a kapcsolatot.

Többször is járt a mi vidékünkön, mert ennek nem egy volt az eredője. Csantavérhez érzelmes, rokoni szálak fűzték, hiszen felesége, akitől egyetlen fia, Endre született, csantavéri születésű volt. Ott is, Szabadkán is ma is élnek rokonai.

Szabadkai látogatásairól nem egy visszapillantást írtak már, mert ezek számára is, számunkra is élményekkel teli találkozások voltak. Előadásait egyetlen hallgatója sem feledhette el.

Amikor a pódiumra lépett, egész lénye teljesen átalakult. Karjai széles íveket írtak le a levegőben, szeme messzire nézett, mintha a megletl dűlőutak végén az izomszakasztó földi munkától görnyedő parasztot keresné; az anyát, a gyermeket, az állatvásárhoz annyira hasonló emberpiacot, a félig üres iskolákat, távolabb a nyomor kalapácsaival beszögezett ablakokat...

„Ezt jelentette akkor nékem a különben pihenésre szolgáló hétvég és a vasárnap.” „Hallgattam a nép sirámain, együtt kínlódtam vele” — mondta, amikor a *Viharsarok* fejezeteinek megírásáról beszélt.

És több mint harminc esztendő után, amikor első szociográfiájának folytatása, a *Sarjadás* megjelent, ezt írta bele egyik szabadkai barátjának megemlékezésül: „...a szabadkai feledhetetlen esték emlékére szívem-lelkem egész melegével.”

Az Ő szavait idézve hajtunk zászlót haló porai előtt.